РЕЦЕНЗІЇ

Рецензія на підручник «Мікробіологія, вірусологія, імунологія: Підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів» за ред. акад. НАН України В.П.Широбокова (Вінниця: Нова книга, 2011.-952 с.) ISBN 978-966-382-325-6

Куцик Р.В.
Кафедра мікробіології, вірусології та імунології
ВДНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет», E-mail: rkutsyk@ifnmu.edu.ua

У 2011 р. побачив світ новий підручник з мікробіології, вірусології та імунології для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації медичного профілю, підготовлений колективом авторів під керівництвом заслуженого діяча науки і техніки України, академіка НАН та члена-кореспондента НАМН України, завідувача кафедри мікробіології, вірусології та імунології Національного медичного університету ім. О.О.Богомольця Володимира Павловича Широбокова. Підручник, що є плодом багаторічної клопіткої роботи всього авторського колективу, став справжньою подією в середовищі мікробіологів, швидко заслуживши високу оцінку і визнання серед педагогів вищої школи та студентів. У авторському колективі зібрано провідних фахівців з мікробіології, які займаються різними напрямками наукових досліджень і представляють провідні вищі навчальні заклади та науково-дослідницькі установи України. Виданий підручник цілком відповідає діючій типовій навчальній програмі з дисципліни «Мікробіологія, вірусологія та імунологія» для студентів усіх спеціальностей вищих медичних навчальних закладів і тому рекомендований Міністерством охорони здоров'я України як базовий національний підручник.

Основна концепція авторів полягає у викладенні на доступному для студентів і водночас високому науковому рівні всіх розділів медичної мікробіології. Книга має також велике загальнопізнавальне значення, оскільки вона висвітлює питання еволюції та екології мікроорганізмів, біотехнології і генної інженерії. Матеріал усіх розділів підручника викладено із врахуванням найновіших даних світової науки, одержаних за допомогою не лише мікробіологічних, але й молекулярно-біологічних, генетичних, цитологічних та імунологічних досліджень.

Навчальний матеріал, зміст якого відповідає галузевим стандартам вищої освіти, освітньо-кваліфікаційним характеристикам і освітньо-професійним програмам підготовки фахівців, добре структуровано на розділи (їх у підручнику 31) і підрозділи, що полегшує пошук необхідної інформації. Підручник поділено на 2 частини: «Загальна мікробіологія» (17 розділів) і «Спеціальна мікробіологія» (14 розділів), які структурно відповідають типовим навчальним планам, розробленим на принципах Європейської кредитно-трансферної системи.

В частині «Загальна мікробіологія» викладено основні відомості про морфологію та фізіологію прокаріотичних і мікроскопічних еукаріотичних організмів, базові питання протимікробної хіміотерапії, сучасні концепції вчення про інфекцію та імунітет. При викладенні навчального матеріалу, присвяченого розділам морфології, фізіології та генетики бактерій вдало поєднується класичний навчальний матеріал із характеристикою актуальних для клінічної практики сучасних методів ДНК-діагностики, детекції некультурабельних форм бактерій, інформацією про хімічну комунікацію бактерій та їх здатність до біоплівкоутворення. Імпонує глибоке, системне викладення основних механізмів протиінфекційного захисту організму та механізмів формування імунної відповіді з позицій сучасної науки, чого бракувало у попередніх підручниках з мікробіології, які використовувалися для навчання студентами. Грунтовно продуманий розділ «Імунопрофілактика та імунотерапія» покликаний міцно впровадити у свідомість майбутніх лікарів засади профілактичного напрямку медицини.

У частині «Спеціальна мікробіологія» логічно і послідовно описано біологічні властивості всіх груп мікроорганізмів, які можуть представляти інтерес для медицини. Інформація про медичне значення кожного збудника подається традиційним способом: фактори патогенності і антигенна будова, екологія, епідеміологія і патогенез захворювання, основні клінічні прояви і форми хвороби, особливості імунітету, принципи мікробіологічної діагностики, лікування і профілактики інфекції. Авторами зроблено закономірний акцент на найбільш поширені та небезпечні для людини патогени. Але водночас підручник містить вичерпну інформацію про умовно-патогенні мікроорганізми (включаючи достатньо рідкісні види, які зазвичай не діагностуються) та про збудників ендемічних інфекцій. В окремих розділах глибоко висвітлено матеріали про роль в патології людини грибів, найпростіших і гельмінтів. Докладна характеристика ряду збудників, ендемічних для тропічних і субтропічних країн, робить підручник актуальним з огляду на навчання в медичних університетах України іноземних студентів, а також можливого працевлаштування майбутніх медиків за кордоном. Досвід викладання мікробіології в Івано-Франківському національному медичному університеті свідчить про високий інтерес до цього підручника іноземних студентів і побажання побачити його англомовне видання.

На високому науковому рівні у підручнику представлено розділ «Спеціальна вірусологія». За інформативністю, науковою новизною, практичним спрямуванням викладеного матеріалу він якісно відрізняється від попередніх підручників. Рецензований підручник містить вичерпні сучасні відомості про класифікацію вірусів, розроблену на основі генетичного аналізу, ультраструктуру віріонів та їх репродукцію в клітині. Велику увагу приділено висвітленню сучасних поглядів на патогенез та імунопатогенез актуальних вірусних інфекцій (грип, герпес, гепатити, СНІД).

Особливо актуальні з практичної точки зору питання клінічної мікробіології (опортуністичні інфекції, внутрішньоутробні інфекції, дизбіотичні порушення та їх корекція) роблять підручник цінним не лише для студентів, але й для лікарів, студентів системи післядипломної освіти. Глибоке висвітлення питань клінічної, санітарної і фармацевтичної мікробіології, мікробіології ротової порожнини вперше представлено у підручнику для навчання вітчизняних студентів, роблять його незамінимим для студентів усіх медичних спеціальностей. Для забезпечення абсолютно повного представлення усіх аспектів медичної мікробіології, на наш погляд, у наступних виданнях підручник варто доповнити розділом, присвяченим проблемам біотероризму і біологічної зброї.

Усі розділи рецензованого підручника викладені логічно і послідовно, ілюстровані великою кількістю таблиць, схем, рисунків, мікрофотографій. Ілюстративний матеріал виконано у кольорах, що підвищує його інформативність і здатність до сприйняття і засвоєння. Для полегшення користування підручник містить продумані додаткові елементи: короткий і розгорнутий зміст, список умовних скорочень, термінологічний словник, предметний та іменний покаж-

чики, покажчик латинських назв мікроорганізмів та гельмінтів. Достатньо великий об'єм підручника (952 с. формату А4) зумовлений бажанням авторів донести до читачів усю сучасну науково-практичну інформацію з даної дисципліни, зробити його цікавим і пізнавальним не лише для студентів 2-3 курсів медичних університетів, але й для молодих викладачів, аспірантів, практичних лікарів різних спеціальностей.

Глибокий науковий зміст, сучасне концептуальне бачення актуальних науково-практичних проблем, широта порушених світоглядних питань, повнота і висока методична якість викладення матеріалу дозволяють відзначити підручник «Мікробіологія, вірусологія, імунологія: Підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів» за ред. акад. НАН України В.П.Широбокова (Вінниця: Нова книга, 2011) як такий, що не має аналогів у нашій державі і написаний, без перебільшення, на високому світовому рівні. Вважаю, що робота авторського колективу, яка набула заслуженого визнання у студентському середовищі та серед спеціалістів-мікробіологів вартує представлення на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки.

Надійшла 31.08.2016 року.